

28-747:347.23(497.11)

338.246.025.88:[2-735:347.23(497.11)]

Ferid Bulić

NIŠTAVOST PRAVNOG POSLA

POSTUPAK PRIVATIZACIJE ZGRADE ISLAMSKE USTANOVE KOJA JE PREDMET RESTITUCIJE

Rezime: Sandžak, poznat po posebnoj arhitekturi, posebnim ljudima, u mnogome je uspio da sačuva svoj izgled i kulturu. Period komunizma odnio je veliki broj imovine u društvene ruke kroz nacionalizaciju, agrarnu reformu, sekvestraciju te je veliki broj vjerskih objekata porušen, ono što su carstva stoljećima stvarala. Period takozvane demokratizacije, nova faza standardizacije društva, nije u velikoj mjeri uspeo da ispravi nepravdu koja je godinama bila dio društvenih prilika i pozitivnog zakonodavstva. Privatizacija umnogome, a posebno u pogledu Islamske zajednice, doprinosi da se postupak restitucije odlaže u nedogled. Proces selektivnog odnosa u pogledu manjinskih naroda u Srbiji primarno utiče na demokratizaciju društva. Ništavi pravni poslovi kojima je Agencija za privatizaciju prodala imovinu koja je u postupku restitucije ne mogu proizvoditi nikakvo pravno dejstvo, zbog toga se smatra da nisu ni zaključeni.

Ključne riječi: Ništavi pravni poslovi, privatizacija, nacionalizacija, agrarna reforma, sekverstracija.

Summary: Sandzak is known for its special architecture, special people, largely managed to preserve its appearance and culture. The Period when communism roled , were took a large number of assets from the hand of the society through nationalization, land reform, sequestration, and a large number of religious buildings, what the empire for centuries created were destroyed. Period of the so-called democratization, a new phase of standardization of society, not to a large extent managed to rectify the wrongs which

for years was part of the social circumstances and of the current legislation. Privatization significantly contributes, particularly with regard to the Islamic community, to the process of restitution postpone indefinitely. The process of selective attitude with regard to minorities in Serbia primarily affects the democratization of society. The void of legal affairs which the Privatization Agency sold the property that is in the process of restitution can not produce any legal effect, because it is considered that they are not closed.

Keywords:

Void, transactions, privatization, nationalization, land reform, sequestration.

UVODNA RAZMATRANJA

U Srbiji nije moguće razmatranje stanja reformi bez analize realnih promjena u takozvanoj sferi građansko-pravne jednakosti svih građana. Zakoni su podjednako obavezni za sve državne organe, odgovorna lica, društvene, privredne organizacije i građane. U pravnoj državi je apsolutni uslov da se svi subjekti organizovanog društva pridržavaju zakona. Zakonitost je princip na kome se temelji pravna država, međutim, ona je univerzalni princip koji se odnosi na sve strukture ekonomskog i političkog sistema, prije svega na državnu vlast. Princip jednakosti između države i čovjeka izražava ideju o autonomnosti čovjeka u odnosu na državu. Sama suština ovog principa jeste da je čovjek jedan od ključnih činioca društva sa svojim garantovanim i zaštićenim pravima i slobodama. Ljudska prava su ona prava koja mu omogućuju da bude slobodno biće, da zadovoljava svoje bitne materijalne, političke i duhovne potrebe, da bude subjekt vlastitog života. Društveni sistem u Srbiji sa sobom nosi preovladavajuća obilježja primitivnog, a u socijalnom smislu i represivnog kapitalizma, gdje se uglavnom pojavljuju ponižavajuće socijalne nejednakosti, kao i institucionalizovani haos, što se posebno odnosi na selektivnu primjenu zakonodavstva. Državni aparat treba da bude adekvatan uslovima građanskog društva i u skladu sa karakteristikama pravne države. Iako na temeljima principa ustavne jednakosti, u Srbiji se normira obim prava i obaveza selektivno u odnosu na manjinske narode. Restitucija imovine koju je država oduzela od vjerskih zajednica nakon 1945. godine traje od 2006. godine i ne nazire se njeno okončanje. Zakon koji se odnosi na privatizaciju morao je da sadrži jasne odredbe u odnosu na imovinu koja je predmet denacionalizacije, jer je u suprotnosti sa imperativnim propisima Zakona o restituciji imovine crkvama i vjerskim zajednicama koji zabranjuje bilo kakvo raspolaganje takvom imovinom.

PROPISI NA OSNOVU KOJIH JE VRŠENO ODUZIMANJE IMOVINE

Zakoni na osnovu kojih je vršeno oduzimanje imovine donijeti su u periodu od 1945. do 1958. godine, i to: Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji iz 1945.¹, Zakon o potvrđi i izmjenama Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji iz 1945. godine², Zakon o nacionalizaciji privatnih privrednih preduzeća iz 1946. godine³, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalizaciji privatnih privrednih preduzeća iz 1948. godine⁴, Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta iz 1958. i 1959.⁵ Agrarna reforma i kolonizacija je jedan od prvih zakona na osnovu koga je oduzimana imovina gdje se putem mjera državne prinude oduzimalo poljoprivredno i šumsko

1 Službeni list DFJ, broj 64/45, koji je stupio na snagu 28. avgusta 1945.

2 Službeni glasnik Srbije, broj 4/1946

3 Službeni glasnik FNRJ, broj 98/46, koji je stupio na snagu 5. decembra 1946.

4 Službeni glasnik FNRJ, broj 35/48, koji je stupio na snagu 28. aprila 1948.

5 Službeni glasnik FNRJ, broj 52/58, koji je stupio na snagu 28. decembra 1958.

zemljište sa osnovnim ciljem koji se trebao postići da se isto dodijeli zemljoradnicima koji nemaju zemlje ili je imaju nedovoljno. Pomenutim zakonom oduzeti su zemljišni posjedi koji su bili u vlasništvu banaka, preduzeća, akcionarskih društava te u velikoj mjeri posjedi crkava i vjerskih zajednica. Zakonom o nacionalizaciji privatnih privrednih preduzeća nacionalizovana su i prešla u državnu svojinu privatna privredna preduzeća. Na osnovu ovog zakona oduzeta je cjelokupna nepokretna i pokretna imovina preduzeća, kao i sva imovinska prava koja pripadaju preduzeću ili služe njihovoj svrsi. Procjena je da je tada oduzeto oko 3.100 preduzeća na čitavoj teritoriji FNRJ. Zakonom o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta nacionalizovane su najamne stambene zgrade i najamne poslovne zgrade, dok je u gradovima i naseljima gradskog karaktera nacionalizovano i građevinsko zemljište koje je postalo društvena svojina. Na osnovu navedenog zakona oduzet je veliki broj stanova na teritoriji ex-Jugoslavije.

SUŠTINA NIŠTAVOSTI PRAVNIH POSLOVA

Pravni posao se može definisati kao izjava volje koja proizvodi pravno dejstvo, odnosno nastanak, prestanak, prijenos ili izmjenu postojećih subjektivnih prava. Prema opštem pravilu, ovakva izjava treba da potiče od lica koje ima potrebnu pravnu i poslovnu sposobnost. Sama izjava volje mora da bude ozbiljna, slobodna, u potrebnoj formi ako zakon to zahtjeva, te da su željena pravna dejstva u skladu sa ustavnim načelima, imperativnim normama i društvenim moralom. U protivnom, za takav pravni posao postoji nedostatak koji čini da je posao nevažeći. Ništavim pravnim poslovima vrijeđaju se opšti interesi te takvi poslovi ne proizvode nikakvo pravno dejstvo. Iz njih ne nastaju subjektivna prava niti obaveze. Na ništavost se lice može pozivati u svakom trenutku – nema protoka vremena i gubitka prava na pozivanje na ništavost. Ništavi pravni poslovi ne mogu s vremenom postati perfektni. Ništav posao će ostati ništav i ako se uzroci zbog kojih je posao ništav promijene ili otpadnu. Opšte je pravilo da pravni posao ostaje ništav iako je izvršen te su strane iz tog pravnog posla dužne da vrate ono što su primile, a ako to nije moguće da se naknadi u novcu, prema cijenama u vrijeme vraćanja datog ili prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke. Za ništave pravne poslove važe određena pravila, a to su:

Ništavi pravni poslovi ne mogu proizvoditi nikakvo pravno dejstvo, zbog toga se smatra da nisu ni zaključeni. Ovakav pravni posao od samog početka nema pravno dejstvo i protekom vremena ne može postati punovažan. Takođe, ništavi pravni posao ne može postati punovažan čak i kada zabrana ili neki drugi uzrok ništavosti naknadno nestane.

Ništave pravne poslove mogu poništiti strane u pravnom poslu, državni organi po službenoj dužnosti, ili druga zainteresovana lica. Kako bi se ništavi pravni posao poništio, neophodno je pokrenuti postupak pred sudom za njegovo poništenje. Presuda suda u poništenju ništavog posla je deklarativnog karaktera, što znači da sud konstatuje razloge koji su doveli do ništavosti

konkretnog pravnog posla.

Zahtjev za poništenje pravnog posla ne zastarijeva. Pravo na isticanje ništavosti ne gubi se protekom vremena, što znači da nije vezano za rok.

Izricanjem sankcija ništavosti pravnih poslova nastoji se spriječiti njihovo dejstvo koje je u suprotnosti sa javnim interesom. Da bi jedan obligacioni ugovor proizveo pravo dejstvo potrebno je da se ispune uslovi koji se zakonom zahtijevaju za njihov nastanak i punovažnost. Ti uslovi se uglavnom odnose na saglasnost volja, formu ugovora, sposobnost ugovaranja. Ukoliko u trenutku zaključivanja ugovora nedostaje jedan od ovih uslova, kaže se da taj ugovor nevažeći.

Sušтина nevažnosti nije uvijek ista, a u skladu sa tim ni sankcija nije ista. Kod jedne vrste nevažećih pravnih poslova, tj. ništavi ili apsolutno ništavi ugovori, prisutna je oštra sankcija. S druge strane, kod rušljivih poslova sankcija je blaže izražena.

ODREDBE ZAKONA O ZABRANI RASPOLAGANJA IMOVINOM KOJA JE PREDMET RESTITUCIJE

„Od 1. maja 2006. godine nije dozvoljeno bilo kakvo raspolaganje imovinom koja je po odredbama ovog zakona predmet vraćanja, niti zasnivanje hipoteke, zaloge ili zakupa na toj imovini.

Pravni poslovi i pravni akti koji su u suprotnosti sa odredbom stava 1. ovog člana ništavi su.

Zabrana iz stava 1. ovog člana prestaje da važi danom donošenja konačnog i izvršnog rešenja Direkcije kojim se odlučuje o zahtevu za vraćanje imovine.“⁶

Zakonodavac je uveo jasan obim prava i obaveza na korisnike restitucije, posebno se bazirajući na zabranu bilo kakvog prometa, raspolaganja i opterećenja imovine koja je predmet vraćanja. To je imovina koja je, bez naknade, oduzeta crkvi ili vjerskoj zajednici putem eksproprijacije ili nacionalizacije, a koja sada ima drugog vlasnika u liku države, drugog pravnog ili fizičkog lica.⁷

Ovom odredbom držaocu imovine zabranjuje se da, prije nego što se riješi pitanje restitucije ove imovine, istu otuđi, založi ili da u zakup, pod prijetnjom ništavosti takvih pravnih poslova i pravnih akata. Namjera zakonodavca je da se odredbom člana 36. zaštite imovinski interesi titulara re-

6 Zakon o crkvama i vjerskim zajednicama član 36, objavljen u Službenom glasniku RS br. 46/2006 od 2. juna 2006. godine. Stupio na snagu 10. juna 2006. godine, a primjenjuje se od 1. oktobra 2006. godine. Zahtjevi za vraćanje imovine, odnosno isplatu naknade, mogu se podnositi ovim zakonom obrazovanoj Direkciji za restituciju do 30. septembra 2008. godine. Zakon je zabranio od 1. maja 2006. godine bilo kakvo raspolaganje predmetnom imovinom.

7 Suprotno ovoj odredbi Agencija za privatizaciju dozvolila je prodaju "Islamske ustanove", koja je predmet vraćanja po ovom zakonu.

stitucije te da se sadašnji vlasnik onemogućiti da ovom imovinom manipuliše prije nego što se odluči o definitivnom vlasničkom statusu te imovine.

U praksi se dešava da se navedene odredbe ne poštuju. Tu prije svega prednjači Agencija za privatizaciju, čime se otežava postupak vraćanja imovine crkvama i vjerskim zajednicama. Još jedan problem koji otežava postupak restitucije jeste postupak privatizacije društvenih preduzeća, jer u okviru njihovog kapitala ima dosta imovine koja je predmet restitucije te se na taj način znatno otežava postupak.

Zabrana raspolaganja imovinom koja može biti predmet restitucije, kao i zabrana njenog opterećenja, daje korisnicima restitucije mogućnost da preventivno djeluju podnoseći nadležnom sudu prijedlog za izdavanje privremene mjere kojom će se obustaviti prodaja, izvršiti umanjenje vrijednosti nepokretnosti, postupak stavljanja pod hipoteku i dr. te ubuduće zabraniti takve radnje. Korisnici restitucije, na osnovu člana 36. ovog zakona, mogu da podnesu tužbu za poništaj ugovora o otuđenju ili opterećenju, da stave zahtjev za naknadu štete i dr. Radnje za zaštitu imovinskih prava korisnika restitucije mogu podnositi oni sami, ali obzirom da odredba člana 36. ovog zakona ima karakter imperativne pravne norme, takav zahtjev sudu može podnijeti i javni pravobranilac, državni tužilac ili bilo koje drugo lice.

Zabrana ima i retroaktivni karakter jer važi od 1. maja 2006. godine, a Zakon je stupio na snagu 10. juna 2006. godine. Formalno-pravno, sva raspolaganja ili opterećenja nakon 1. maja 2006. godine mogu biti osporena putem tužbe za poništaj određenog obligacionog ugovora, drugog pravnog posla ili pravnog akta. Ukoliko su dosadašnji vlasnik i treće lice, kod zaključenja npr. ugovora o prodaji nacionalizovane imovine, znali, ili su bar mogli da znaju da predmetna imovina treba da dođe pod udar restitucije, njihov postupak prometovanja tom imovinom može se okvalifikovati kao nesavjestan te je i sam pravni posao kojeg zaključuje ništav.

KORISNICI RESTITUCIJE

„Zahtjev za vraćanje imovine, odnosno isplatu naknade ili obeštećenje može se podneti najkasnije do 30. septembra 2008. godine.“⁸

Svi Zakonom definisani korisnici restitucije bili su u obavezi da predaju zahtjeve za restituciju od 1. oktobra 2006. godine, kada je počela primjena Zakona o vraćanju (restituciji) imovine crkvama i vjerskim zajednicama i rad Direkcije za restituciju, zaključno do 30. septembra 2008. godine. Dvogodišnji rok za podnošenje zahtjeva potreban je kod opšte restitucije obzirom da se mnogi korisnici prava nalaze u inostranstvu, dok je za crkve i vjerske zajednice zakonodavac mogao odrediti i kraći rok. Islamska zajednica je postupila po odredbama Zakona te je, saglasno tome, uredno predala predmetne zahtjeve i postala korisnik restitucije za oduzetu imovinu.

8 Zakon o crkvama i vjerskim zajednicama član 9, objavljen u Službenom glasniku RS br. 46/2006 od 2. juna 2006. godine.

Islamska zajednica je predala zahtjeve za restituciju i za zgradu koja se nalazi u samom centru grada Novog Pazara pod nazivom Islamske ustanove, gdje je trenutno smješten Fakultet za islamske studije. Također je postala korisnik restitucije za zemljište i objekte na potesu Musala te na području gdje se nalazi Stara banja, kao i za ostale nekretnine koje se nalaze na teritoriji cijele Srbije.

IMOVINA KOJA JE PREDMET RESTITUCIJE

„Predmet vraćanja su nepokretnosti koje su u momentu oduzimanja bile u vlasništvu crkava i vjerskih zajednica, i to: poljoprivredno zemljište; šume i šumsko zemljište; građevinsko zemljište; stambene i poslovne zgrade, odnosno idealni dijelovi takvih zgrada; stanovi i poslovne prostorije; pokretne stvari od kulturnog, historijskog ili umjetničkog značaja.“⁹

Crkve i vjerske zajednice po ovom zakonu imaju pravo na povraćaj dvije kategorije imovine: 1. nepokretnosti svih vrsta i 2. pokretnih stvari od kulturnog, historijskog ili umjetničkog značaja.

Nepokretnosti koje se vraćaju su: 1) poljoprivredno zemljište, 2) šumsko zemljište, 3) građevinsko zemljište, 4) šume, 5) stambene zgrade, 6) poslovne zgrade, 7) dijelovi (idealni) stambenih i poslovnih zgrada, 8) stanovi, 9) poslovne prostorije. Pod poljoprivrednim zemljištem podrazumijevaju se: njive, vrtovi, voćnjaci, vinogradi, livade, pašnjaci, ribnjaci, trstici i močvare, kao i drugo zemljište namijenjeno za poljoprivrednu proizvodnju. Pod šumskim zemljištem, podrazumijeva se zemljište na kome se gaji šuma. Građevinsko zemljište je zemljište na kojem su izgrađeni objekti i zemljište koje služi redovnoj upotrebi tih objekata. Pod šumom podrazumijeva se zemljište obraslo šumskim drvećem. U kategoriju poslovnih objekata spadaju i magacini i skladišta, ali u širem smislu i bolnice, lječilišta, sanatorijumi i slični objekti. Suština ovakve pojmovne kvalifikacije je da se imovina koja je predmet vraćanja definiše i podvede pod status prema njihovom fizičkom i upotrebnom statusu u momentu oduzimanja te neće smetnju za povraćaj predstavljati okolnost da je nepokretnost promijenila namjenu ili kulturu.

Sa građevinskim zemljištem je poseban problem, jer postojeće zakonodavstvo u Srbiji, prema stanju na dan stupanja na snagu ovog zakona, za sada, ne omogućava vraćanje javnog građevinskog zemljišta. To zemljište, za razliku od tzv. ostalog građevinskog zemljišta, isključivo je u državnoj svojini i nije u prometu. Cjelokupno građevinsko zemljište mora što skorije biti denacionalizovano, jer će, u protivnom, predstavljati bitnu prepreku naturalnoj restituciji. Novi Ustav Srbije 2006.¹⁰ ne predviđa denacionalizaciju gradskog građevinskog zemljišta. Odredba u stavu 1. člana 88. tog Ustava koja glasi: *«Korišćenje i raspolaganje poljoprivrednim zemljištem, šumskim zemlji-*

9 Zakon o crkvama i vjerskim zajednicama član 9, objavljen u Službenom glasniku RS, br. 46/2006 od 2. juna 2006. godine.

10 Službeni glasnik RS, br. 98/2006

štem i gradskim građevinskim zemljištem u privatnoj svojini, je slobodno», samo znači da građevinsko zemljište može biti i u privatnoj svojini, što je bio slučaj do sada samo sa tzv. ostalim građevinskim zemljištem (čl. 79. stav 2. Zakona o planiranju i izgradnji 2003.). Međutim, novi Ustav nije smetnja da se Zakonom izvrši privatizacija i gradskog građevinskog zemljišta za koje je prethodni Ustav iz 1990. godine u članu 60. stav 1. predviđao da može biti samo u državnoj ili društvenoj svojini. Predmet restitucije po ovom zakonu nisu pokretne stvari, osim onih koje su od kulturnog, historijskog ili umjetničkog značaja. Crkve i vjerske zajednice nemaju pravo po ovom zakonu na povraćaj drugih pokretnih stvari, kao što su traktori, kombajni i druge poljoprivredne mašine, čamci i brodovi, alati i drugi privredni inventar. Ne mogu tražiti ni povraćaj privrednih preduzeća, društava i udruženja (ali kao pravni sljedbenici mogu tražiti povraćaj nepokretnosti tih subjekata), patenata, licenci, službenosti, rudarskih prava, prava industrijske svojine itd.

Značaj stvari (kulturni, umjetnički, historijski) cijeni se, prije svega, prema subjektivnom vrednovanju titulara restitucije, uzimajući u obzir i objektivni značaj te stvari za kulturnu i historijsku baštinu zemlje.

Treba imati u vidu zakonski uslov za restituciju da je imovina koja se vraća u momentu oduzimanja bila u vlasništvu crkava i vjerskih zajednica. Ako, pak, subjekt kojem je poslije 1945. godine oduzeta imovina nije tada imao status crkve ili vjerske zajednice, njene zadužbine ili društva, on ne bi spadao u subjekte iz člana 6. ovog zakona i ne bi imao legitimitet da traži povraćaj imovine po Zakonu o vraćanju (restituciji) imovine crkvama i vjerskim zajednicama, već po Zakonu o opštoj restituciji.

NIŠTAVOST PRAVNOG POSLA – NEZAKONITA PRIVATIZACIJA ZGRADE ISLAMSKE USTANOVE

Odredba Zakona o restituciji imovine crkvama i vjerskim zajednicama u članu 36. normira ništavost pravnih poslova za raspolaganje imovinom koja je predmet restitucije u formi zabrane bilo kakvim raspolaganjem imovinom koja je po odredbama ovog zakona predmet vraćanja te definiše da su pravni poslovi i pravni akti koji su u suprotnosti sa odredbom o zabrani raspolaganja ništavi.

Ova odredba obavezuje sadašnje korisnike zabranom raspolaganja te daje status korisnicima restitucije u formi zaštite interesa, kao i ima obavezujuće dejstvo za državne organe u pravcu poštovanja odredbi Zakona.

Saglasno zabrani raspolaganja imovinom koja je predmet restitucije, Agencija za privatizaciju, ne poštujući odredbe Zakona, u postupku u Novom Pazaru za imovinu koja je predmet restitucije postupila je nezakonito kada je pravnim poslovima prekršila zabranu raspolaganja imovinom te je dovela u pitanje zakonitost privatizacije. Dana 28. aprila 1948. godine, po osnovu Zakona Narodne skupštine FNRJ od 28.04.1948. godine o izmjeni i dopuni Zakona o nacionalizaciji privatnih preduzeća, oduzet je objekat i ze-

mlište uz objekat gdje je sada smješten Fakultet za islamske studije u samom centru Novog Pazara, tada KP 1329/1, svojina Vakufsko-mearifskog povjerenstva - vakufa, Islamske zajednice. Isti objekat i predmetno zemljište koristilo je preduzeće „Uniprom“ te je u postupku privatizacije istog Agencija za privatizaciju nezakonito, ne poštujući odredbe Zakona o restituciji imovine crkvama i vjerskim zajednicama, prodala imovinu „Uniproma“ u čijem sastavu se nalazila i zgrada Islamske ustanove. Sa aspekta postojanja zabrane raspolaganja imovinom Agencija je prekršila zakon, a sa aspekta ništavosti pravnog posla ista prodaja koja se odnosi na zgradu Islamske ustanove ne proizvodi nikakvo pravno dejstvo te se zbog toga se smatra da pravni posao prodaje nije ni zaključen.

ZAKLJUČAK

Analizom postupka restitucije crkvama i vjerskim zajednicama nespor-no je da je taj postupak težak, međutim, jeste i mora biti ostvarljiv. Kao takav, zadatak, prije svega, na Agenciji za restituciju. Samo oduzimanje imovine trajalo je više decenija, međutim, odredbe Zakona su iz 2006. godine i taj postupak i dalje traje te ne postoje naznake da će se isti okončati. Rezultata ima prema zvaničnim podacima do 2014. godine, međutim, taj rezultat se, prije svega, odnosi na crkve i vjerske zajednice izuzev Islamske zajednice. Do kraja 2014. godine ne postoji naznaka da će se otpočeti primjena Zakona na Islamsku zajednicu, jer prije svega ne postoji volja države da se isti propisi implementiraju. Saglasno tome, postoji bojazan da se neprimjenjivanjem propisa nanese nenadoknadviva šteta koja se ne može nadoknaditi. Suština problema je da u zakonodavnom sistemu ne postoji ujednačenost propisa te se isti kontradiktorno odnose prema određenom problem, tj. spornoj stvari. Osnovna suština jeste da je Agencija za privatizaciju taoc politike, a ne Zakona, pa kao takva opstruira postupak restitucije te u jednom dijelu direktno učestvuje u kršenju normativnih odredbi države Srbije. S druge strane, nepravda koja se decenijama nanosila crkvama i vjerskim zajednicama i dalje se nastavlja u pogledu Islamske zajednice, a cilj Zakona o restituciji upravo je bio da se ispravi decenijska nepravda. Selektivna primjena zakona posebno doprinosi da građani ne smatraju sebe dijelom sistema te se stvara jaz između države i manjinskih naroda.

